

УДК 347. 775

Є.В.КОВАЛЬОВ, В.Я.ЗАРУБА, М.М.ТКАЧОВ, П.Г.ПЕРЕРВА**РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР УПРАВЛІННЯ МАШИНОБУДІВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ**

У статті доведено, що організаційні системи управління промисловими підприємствами мають високий рівень економічної небезпеки. Обґрунтовано, що перспективною організаційною формою підприємства, спроможного забезпечити інноваційний розвиток, конкурентоспроможність на світових ринках і зміцнення економічної безпеки вітчизняних промислових підприємств, є корпоративна форма організації виробництва.

Ключові слова: підприємство, економічна безпека,, «сировинна» економіка, інноваційний розвиток, корпорація, машинобудівні підприємства.

В статье доказано, что организационные системы управления промышленными предприятиями имеют высокий уровень экономической опасности. Обосновано, что перспективной организационной формой предприятия, способного обеспечить инновационное развитие, конкурентоспособность на мировых рынках и укрепление экономической безопасности отечественных промышленных предприятий, является корпоративная форма организации производства.

Ключевые слова: предприятие, экономическая безопасность,, «сырьевая» экономика, инновационное развитие, корпорация, машиностроительные предприятия.

The article shows that the organizational system of management of industrial enterprises have a high level of economic risk. It is proved that a promising organizational form of enterprise, able to ensure innovative development, competitiveness in world markets and enhancing the economic security of domestic industrial pgrint, is a corporate form of organization of production.

Keywords: enterprise, economic security, commodity economy, innovative development, the Corporation, the engineering enterprise.

Вступ. Сучасний стан розвитку української економіки та її конкурентоспроможність пов'язані, в першу чергу, з підвищенням конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, насамперед, підприємств галузі машинобудування, втрати яких в ході економічних реформ виявилися найбільш істотними. Успіх вирішення завдань по удосконаленню організаційних систем управління машинобудівними підприємствами багато в чому залежить від рівня економічної безпеки підприємства, забезпечення його сталого розвитку.

Мета дослідження. Метою статті є визначення можливих негативних наслідків «сировинного» напрямку розвитку економіки, розробка заходів з ефективного і швидкого їх подолання шляхом удосконалення організаційних систем управління машинобудівними підприємствами. Основна увага приділена встановленню перспективної організаційної форми підприємства - міжнародної корпорації українського формування, здатної забезпечити швидкий інноваційний розвиток країни.

Методологія. Методологічною основою проведеного дослідження стали наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з проблеми оцінки рівня конкурентоспроможності виробничої системи. Для досягнення поставленої мети використано систему загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Зокрема для теоретичних й методологічних узагальнень, визначення сутності та складових конкурентної переваги та інструментів його оцінки, використовувалися діалектичний, абстрактно-логічний і системний вид аналізу.

Аналіз основних досягнень і літератури. Найбільш вагомими результатами досліджень напрямків економічного розвитку та економічної безпеки держави в сфері інновацій та формування конкурентних переваг машинобудівних підприємств мають вчені: В.Геєць, П.Перерва, О.Косенко,

М.Погорелов, С.Глаголев, С.Мехович, Т.Кобелева, М.Шомоші та ін. [1-21]. Однак, окремі аспекти, такі як оцінка рівня економічної безпеки, стан та ефективність організаційних структур управління досліджені ще не достатньо. Відсутність цілісної та обґрунтованої концепції організаційних структур управління машинобудівними підприємствами, яка б враховувала вітчизняну специфіку і допомагала підприємствам виживати та досягати успіху в складних умовах перехідної економіки та наростання економічної небезпечки, зумовлює необхідність та актуальність досліджень в цій царині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Велика економічна небезпека для нашої держави криється у тому, що сучасна економіка України має сировинну направленість розвитку. Основною експортною галуззю України є металургійна промисловість. Близько 40% валютних надходжень країни забезпечує металургійний сектор [1-3]. Більш як 23 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси [4]. В останні роки Україна також виходить на передові позиції у світі з продажу на експорт аграрної сировини – не переробленого зерна. Україна нині є лідером з експорту ячменю, має третю позицію з експорту кукурудзи і п'яту – з експорту пшениці [5-8]. Конкурентоздатність сировинного напрямку розвитку економіки підтримується низькою вартістю продукції - цьому сприяє застосування дешевої, відносно кваліфікованої робочої сили. Якщо в європейських країнах заробітна плата становить 60-70% ВВП, то в нас – лише 20-25% [9-12].

Зростання виробництва та продажу продукції сировинних галузей вважаємо не тільки стратегічно безперспективним, але і економічно небезпечним з

кількох причин:

а) у теперішній час Україна має не настільки великі природні ресурси, щоб їх продавати у вигляді сировини, обкрадаючи наступні покоління;

б) “сировинна” економіка виробляє продукцію з низькою доданою вартістю переважно за неперспективними, брудними або шкідливими технологіями, що знижує можливості майбутнього технологічного і взагалі швидкого економічного розвитку країни;

в) Україна має ще достатній економічний потенціал для переробки власних природних ресурсів у конкурентоспроможну прибуткову продукцію;

г) виробництво сировини і матеріалів обмеженої номенклатури, але у великих обсягах, лишає економіку України “гнучкості”, створює, особливо в кризові періоди, сильну залежність від умов міжнародних ринків.

Світові пропозції розвитку галузей економіки зовсім інші, ніж в Україні. Прогресивнішою стає галузева структура світової промисловості, в якій перші місця посідають: машинобудування (40% усієї продукції), хімічна промисловість (більше як 15%), харчова (14%), легка промисловість (9%), металургія (7%). Найбільш швидко зростаючою галуззю залишається електронна й електротехнічна промисловість [4, с.5]. Таким чином, сировинний напрямок розвитку сучасної української економіки є не тільки неперспективним, але і суперечить світовим економічним тенденціям та несе велику економічну небезпеку майбутньому нашої країни. Де вихід з небезпечного шляху, по якому продовжує рухатись Україна? Основним, світова економіка вибирає не сировинний, а інноваційний напрямок розвитку. В розвинутих країнах світу до 90% приросту ВВП створюється за рахунок інноваційної діяльності [5]. Інновації дають можливість суттєво підвищувати продуктивність праці, знижувати витрати, підвищувати якість продукції. Постіндустріальні суспільства розвинутих країн все інтенсивніше працюють над здобуттям та збереженням знань, як основи інноваційного розвитку. Економіка розвинутих країн все більш стає економікою знань. Володіння складними технологіями дає можливість розвинутих країнам використовувати у власному виробництві чисті, безпечні стадії створення продукції, а неконкурентоспроможним країнам остаються функції видобутку сировини і брудного виробництва. Різні рівні доступу до знань і технологій стають основою створення продукції з різною доданою вартістю і нееквівалентного товарного обміну. Зрозуміло, що зміцнення економічної безпеки України знаходиться на напрямках інноваційної діяльності та розвитку галузей, які забезпечують зростання науково-технічного рівня держави. Але стан економіки на сучасному етапі свідчить про те, що на жаль, Україна не має власної, глибоко продуманої стратегії інноваційного розвитку. Відбувається істотне послаблення позицій інноваційно орієнтованих галузей. На машинобудування, яке є серцевиною інноваційної моделі економіки, в Україні припадає лише 11,1%

промислового виробництва, тобто перебуває на рівні майже у 3 – 4 рази нижчому, ніж в економічно розвинутих країнах [6]. В сучасних умовах економічного життя, практично наближених до військового стану, обсяги виробництва машинобудування продовжують швидко знижуватись. Декларуючи необхідність інноваційного розвитку економіки України, держава для цього реально нічого не робить. Підтвердженням є стрімке скорочення обсягів державної підтримки наукової та науково-технічної діяльності. Протягом перших 10 років ринкової трансформації економіки України частка видатків державного бюджету на науку знизилася з 0,82% до 0,3% ВВП, тобто до рівня слаборозвинутих країн [7, с.4]. Встановлена законом норма бюджетного фінансування наукової і науково-технічної діяльності в 1,7% ВВП ніколи не виконувалася. В середньому на науку в державному бюджеті України виділяється не більше 0,4% ВВП [8]. У той же час фінансування витрат на наукові дослідження у розвинутих регіонах світу становить: ЄС – 1,84%; США – 2,67%; Японія – 3,17%; Південна Корея – 2,99%; Китай – 1,23% ВВП [15]. Країни ЄС ставлять за мету збільшення обсягу фінансування науки до 3% ВВП [7, с. 5]. Інноваційний вплив науки на суспільне життя залежить від рівня її фінансового забезпечення. При фінансуванні у межах 0,4% ВВП наукові дослідження мають для суспільства тільки культурно-освітнє значення; коли держава витрачає на науку до 0,9% ВВП, то можна очікувати й появи нових наукових результатів; і тільки при вищих обсягах фінансування наукові дослідження суттєво впливають на економіку. Тому зовсім не випадково 90% продукції національного виробництва не мають наукового забезпечення [7, с.5]. Фактичне ігнорування інноваційного напрямку розвитку практично всього суспільного господарства особливо в умовах кризового стану світового господарства посилює зниження конкурентоспроможності України, подальше економічне відставання від країн-конкурентів, підвищує загрози економічній безпеці держави. Світовий економічний досвід свідчить про те, що сприятливість до інновацій і, відповідно, конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародних ринках значною мірою залежить від концентрації виробництва. За розміром та економічним потенціалом підприємства поділяються на малі, середні та великі. Відповідно до досліджень вчених та деяких нормативно-правових документів до малих підприємств віднесено фірми, які мають менш як 50, середні – від 50 до 1000, великі – більше 1000 найманих працівників. В Україні за кількістю основну долю складають малі і середні підприємства, але за обсягами випуску продукції – великі підприємства. Малі і середні підприємства у підтриманні економічної безпеки держави мають суттєве значення. Вони діють переважно на внутрішньому ринку країни, сприяють трудовій зайнятості населення і зниженню рівня безробіття, долаттю бідності, формуванню середнього класу і зміцненню політичної стабільності. Малі підприємства швидко пристосовуються до змін в

умовах господарської діяльності і забезпечують раціональне переміщення капіталу із однієї господарської сфери у іншу. Але історичний досвід розвинутих країн доказує, що визначальна роль у формуванні економічного потенціалу країни, підтриманні її економічної безпеки належить великим підприємствам. Внаслідок високої виробничої потужності, вони можуть працювати з дуже великими обсягами унікальної продукції, зберігати та розвивати високі технології, концентрувати групи висококваліфікованого персоналу, створювати умови для високоефективної праці, успішно конкурувати на світових ринках з фірмами інших країн. На жаль, в Україні сформувалася стійка концепція безумовного розукрупнення великих підприємств та підтримки розвитку малого і середнього бізнесу. За роки незалежності України наслідком політики зміщення акцентів з підтримки великого на малий та середній бізнес стала руйнація потужних виробничих і науково-технічних комплексів та утворення на цій основі дрібних господарюючих суб'єктів. Відповідно з прийнятою концепцією з 1991 по 2004 р. кількість малих підприємств збільшилось у 6 разів – з 47,1 тис. до 283,4 тис., однак при цьому, рівень конкурентоспроможності України у міжнародних рейтингах не змінився та остається стабільно низьким. Так, за даними Всесвітнього економічного форуму відповідно до рейтингу з конкурентоспроможності у 2009 – 2010 рр. Україна з 139 країн світу займала 82 місце [9]. Проведена демонополізація великих українських виробництв руйнує діє на економіку, протидіє світовій тенденції інноваційного розвитку. Вона суттєво зменшила можливості розробки та впровадження у виробництво технологічних інновацій, які потребують суттєвих витрат, що не під силу малим підприємствам. Ці обставини особливо посилюються тим, що сфера науки в Україні була також суттєво послаблена, внаслідок чого розрив між наукою та виробництвом збільшився.

На нашу думку, що сучасні наміри розвинутих країн світу на укрупнення виробничих підприємств можна оцінити як вірне врахування ними об'єктивної тенденції розвитку глобалізації на посилення концентрації і конкуренції крупного капіталу. Суттєва особливість сучасного економічного розвитку світу полягає у тому, що поступово змінюються центри економічного впливу – керівна роль держав слабшає, а на перше місце за впливом на процеси економічного розвитку виходять транснаціональні корпорації. Їхня кількість за десятиліття (1990 – 1999 рр.) збільшилася майже вдвічі – з 36 тис. до 63 тис., а їхніх закордонних філій налічується близько 600 тис. Так, "ІБМ" має філії у більш як 80 країнах, "Сіменс" – у 52 тощо. В списку 100 найбільших економік світу (розглядаються як національні, так і транснаціональні організми) 51 позицію посідають транснаціональні корпорації [13]. Як бачимо, в сучасних умовах світового господарства найбільш перспективною організаційною формою великого підприємства, спроможного ефективно розвиватись за інноваційним напрямком, є міжнародна корпорація. Вона представляє собою юридичну особу-конгломерат підприємств-

юридичних осіб, зв'язаних з головною компанією корпорації системою виробничих, технологічних або фінансових залежностей. Таким чином, у складі міжнародної корпорації на правах учасника успішно можуть реалізовувати свої інноваційні проекти підприємства любого рівня концентрації виробництва: малі, середні, великі. Але тільки переважно об'єднавши свої можливості в межах машинобудівної корпорації, вони зможуть бути інноваційно успішними. Українській державі необхідно прагматично сприйняти цей факт і зробити правильні висновки і дії. Враховуючі вище наведений світовий досвід, на наш погляд, це повинні бути дії органів державного управління зі створення у перспективних галузях економіки, можливо навіть за певним примусом, великих виробничих об'єднань за організаційною формою міжнародної корпорації. При відповідному законодавчому, матеріальному, фінансовому забезпеченні такі корпорації стануть гідною організаційно-виробничою основою переходу України з сировинного на інноваційний напір

Висновки. На сучасному етапі розвитку, який характеризується значним впливом факторів невизначеності та ризику, особливу роль починає відігравати система управління підприємствами, призначення якої – мінімізувати руйнівний вплив ризиків на діяльність суб'єктів господарювання. Першочергово це стосується сфери машинобудування, де працюють підприємства, на яких зосереджено значну частину високотехнологічного обладнання, які здатні генерувати інновації та забезпечувати високу конкурентоспроможність промислового комплексу будь-якої країни. Вихідчи з цього визначено, що:

1. Сировинний напрямок економічного розвитку, за яким рухаються вітчизняні підприємства і країна в цілому, суперечить світовим тенденціям і несе економічну небезпеку державі і безпосередньо підприємствам.

2. В умовах, коли в Україні держава неспроможна організаційно і фінансово підтримати існування науки на належному рівні, єдиною ланкою, яка може забезпечити інноваційний розвиток країни і її економічну безпеку, є підприємство.

3. Сприятливість підприємства до інновацій значною мірою залежить від концентрації виробництва. Найвищий рівень інноваційності мають великі підприємства.

4. Сучасну позицію України на переважний розвиток малих і середніх підприємств можна оцінити не тільки як помилкову, але і шкідливу. Можливості і соціально-економічні функції малого, середнього і великого бізнесу різні і з точки зору економічної безпеки державі це потрібно враховувати. Доцільне оптимальне співвідношення і конкурентне співіснування великого, середнього і малого бізнесу.

5. В сучасних умовах світового господарства перспективною формою великого підприємства, спроможного забезпечити інноваційний розвиток країни і зміцнення її економічної безпеки, є міжнародна корпорація. Держава повинна зайняти реалістичну позицію на відстоювання своїх

економічних інтересів на світових ринках. Необхідно надати активну підтримку великим національним структурам у їх формуванні, становленні, швидкому розвитку та гідному представленні економічних інтересів України у світовому економічному суспільстві.

Перспективи подальших досліджень повинні спрямувати увагу дослідників на розробку заходів щодо протидії руйнівним наслідкам впливу економічної небезпечки у напрямі формування організаційних систем управління машинобудівними підприємствами, увага якої має бути приділена забезпеченню досягнення тактичних і стратегічних цілей діяльності машинобудівних підприємств із використанням методів проблемно-цільового та програмно-цільового управління.

Список літератури

1. Семиноженко В. Україна в 2020 році: дві версії одного майбутнього. В.Семиноженко Урядовий кур'єр. - 2010. - 14 серпня (№ 150). - С. 18.
2. Pererva P.G. Technology transfer [Text] / P. G. Pererva, G. Kocziszky, D. Szakaly, M. Somosi. — Veres-Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. — 668 p.
3. Косенко А.П. Экономическая оценка инновационного потенциала / А.П.Косенко, Д.Коциски, О.И.Маслак, П.Г.Перерва, Д.Сакай.- Монография / Под ред. проф. Перервы П.Г. и проф. Д.Коциски – Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц,техн.ун-т, 2008. – 170 с.
4. Якубовський М. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року. М. Якубовський, В. Новицький, Ю. Кіндзерський Економіка України. - 2007. - №11. - С. 4-20.
5. Перерва П.Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. проф. Перерви П.Г., проф. Гавриць О.М., проф. Погорелова М.І. – Харків : НТУ «ХПІ», 2004. – 640 с.
6. Перерва П. Г. Стратегічне управління виробничим потенціалом і підвищення конкурентоспроможності підприємства / Д. Коциски, П. Г. Перерва, А. П. Косенко // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – Х. : НТУ «ХПІ». – 2010. – Випуск 62. – С. 137-142.
7. Ковальов Є.В. Організаційна форма інноваційного розвитку / Є.В. Ковальов // Вісник НТУ «ХПІ». – Харків : НТУ «ХПІ», 2014. – №65(1107). – С. 177 – 183.
8. Перерва П.Г. Самомаркетинг менеджера і бізнесмена. - Ростов н / Д: Феникс, 2003. - 592 с.
9. Перерва П.Г. Трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга) / П.Г.Перерва.- Х.: Фактор, 2009.- 480 с.
10. Перерва П.Г. Економіка і управління інноваційною діяльністю: учебник / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. – 1203 с.
11. Перерва П.Г. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства [Текст] / П.Г. Перерва, Н.М. Побережна // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2012. - №2. - С. 191-198.
12. Перерва П.Г. Потребность в электротехнических средствах автоматизации. Теория и методы определения / П.Г.Перерва.- Х.: Основа, 1991.-141 с.
13. Погорелов И.Н. Экономика и организация труда / И.Н.Погорелов, Н.И.Погорелов, П.Г.Перерва, А.М.Колот, С.А.Мехович [Монография].- Харьков : Фактор, 2007.- 640с.
14. Погорелов М.І. Управління персоналом та економіка праці / М.І.Погорелов, П.Г.Перерва, С.М.Погорелов, О.П.Косенко та ін. // Навчальний посібник / За ред. проф.Погорелова М.І., проф.Перерви П.Г., доц. Погорелова С.М., доц. Косенко О.П. – Х.: «Щедра садиба плюс», 2015.- 521с.
15. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ В.Л. Антикризисный механизм сталого розвитку підприємства [монографія] / В.Л.Товажнянський, П.Г.Перерва, Л.Л.Товажнянський, І.В.Гладенко, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова / За ред. проф. П.Г.Перерви П.Г. та проф. Товажнянського Л.Л. – Х.: Віровець А.П.: Апостроф, 2012 – 704 с.
16. Товажнянський В.Л. Інноваційні технології в антикризовому розвитку машинобудівних підприємств / В.Л. Товажнянський, П.Г. Перерва // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №1. – С. 113-119.
17. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. – 621 с.
18. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, Н.П.Ткачова, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – 644 с.
19. Управление инновационной деятельностью: учебное пособие: в 3 ч. Ч. I. Основы инновационного менеджмента и экономики инноваций / П.Г. Перерва, С.Н. Глаголев, С.А. Мехович, Н.И.Погорелов и др.; под общ. ред. П.Г. Перервы, С.Н. Глаголева. – Белгород; Харьков: Изд-во БГТУ, 2012. – 545 с.
20. Управление инновационной деятельностью: учебное пособие: в 3 ч. Ч. II. Управление научными исследованиями, маркетинг и коммерциализация инноваций / П.Г. Перерва, С.Н. Глаголев, С.А. Мехович, Н.И.Погорелов и др.; под общ. ред. П.Г. Перервы, С.Н. Глаголева. – Белгород; Харьков: Изд-во БГТУ, 2012. – 426 с.
21. Управление инновационной деятельностью: учебное пособие: в 3 ч. Ч. III. Организация подготовки специалистов для инновационной экономики / П.Г. Перерва, С.Н. Глаголев, С.А. Мехович, Н.И.Погорелов и др. / под общ. ред. П.Г. Перервы, С.Н. Глаголева. – Белгород; Харьков: Изд-во БГТУ, 2012. – 454 с.
22. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / Ю.С. Шипуліна, С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, О.П.Косенко та ін.; за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. - Суми: ТОВ "ДД "Папірус", 2012. - 458 с.

References (transliterated)

1. Semynozhenko V. *Ukrai'na v 2020 roci: dvi versii' odnogo majbunn'ogo* V. Semynozhenko Urjadovyj kurjer. - 2010. - 14 serpnja (№ 150). - p. 18.
2. Pererva P.G. *Technology transfer* [Text] / P. G. Pererva, G. Kocziszky, D. Szakaly, M. Somosi. — Veres-Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI», 2012. — 668 p.
3. Kosenko A.P. *Ekonomicheskaya otsenka innovatsionnogo potentsiala* / A.P.Kosenko, D.Kotsiski, O.I.Maslak, P.G.Pererva, D.Sakay.- Monografiya / Pod red. prof. Perervy P.G. i prof. D.Kotsiski – Harkov-Mishkolts : NTU „HPI”, Mishkolts.tehn.un-t, 2008. – 170 s.
4. Jakubovskij M. *Konceptualni osnovy strategii rozvytku promyslovosti Ukrainy na period do 2017 roku* M. Jakubovskij, V. Novyckij, Ju. Kindzerskij Ekonomika Ukrai'ny. - 2007. - № 11. - p. 4 - 20.
5. Pererva P. G. *Ekonomika i marketing virobничo-підприємницької діяльності: Navch. posibnik* / Za red. prof. Perervi P. G., prof. Gavris O. M., prof. Pogorelova M. I. – Harkiv : NTU «HPI», 2004. – 640 s.
6. Pererva P.G. *Strategichne upravlinnyia virobничim potentsialom i pidvishchennya konkurentosproможnosti pidприємства* / D. Kotsiski. P.G.Pererva. A.P.Kosenko // Visnik Natsionalnogo tekhnichnogo universitetu «KhPI». - Kh. : NTU «KhPI». - 2010.- Vipusk 62.- S. 137-142.
7. Kovalev E.V., *Organizatsiyna form innovatsiynogo rozvytku* / E.V. Kovalev // News NTU "KhPI". - Kharkiv: NTU "KhPI", 2014. - №65 (1107). - S. 177 – 183.
8. Pererva P.G. *Samomarketing menedzhera i biznesmena*. - Rostov n / D: Feniks. 2003. - 592 s.
9. Pererva P.G. *Trudoustroystvo bez problem (iskusstvo samomarketinga)* / P.G.Pererva.- Kh.: Faktor. 2009.- 480 s. 10. Pererva P.G. *Ekonomika i upravleniye innovatsionnoy deyatelnosti: uchebnik* / Pod red. prof. Perervi P.G., prof. Voronovskogo G.K., prof. Mekhovicha S.A., prof. Pogorelova N.I. – Kharkov: NTU «KhPI», 2009. – 1203 s.
11. Pererva P.G. *Viznachennya efektyvnosti vikoristannya virobничого potentsialu mashinobudivnogo pidприємства* [Tekst] / P.G. Pererva. N.M. Poberezhna // Marketing i menezhment innovatsiy. - 2012. - №2. - S. 191-198.
12. Pererva P.G. *Potrebnost v elektrotehnicheskikh sredstvakh avtomatizatsii. Teoriya i metodyi opredeleniya* / P.G.Pererva.- H.: Osnova, 1991.-141 s.
13. Pogorelov I.N. *Ekonomika i organizatsiya truda* / I.N.Pogorelov. N.I.Pogorelov. P.G.Pererva. A.M.Kolot. S.A.Mekhovich [Monografiya].- Kharkov : Faktor. 2007.- 640s.
14. Pogorelov. M.I. *Upravlinnyia personalom ta ekonomika pratsi* / M.I.Pogorelov. P.G.Pererva. S.M.Pogorelov. O.P.Koseno ta in. // Navchalniy posibnik / Za red. prof.Pogorelova M.I., prof.Perervi P.G..

- dots. Pogorelova S.M., dots. Kosenko O.P. – Kh.: «Shchedra sadiba plyus». 2015.- 521s.
15. Tovazhnyanskiy V.L. *Antikrizoviy mekhanizm stalogo rozvitu pidpriemstva* [monografiya] / V.L.Tovazhnyanskiy, P.G.Pererva, L.L.Tovazhnyanskiy, I.V.Gladenko, T.O.Kobeleva, N.P.Tkachova / Za red. prof. P.G.Pererva P.G. ta prof. Tovazhnyanskogo L.L. – Kh.: Virovets A.P.: Apostrof. 2012 – 704 s.
 16. Tovazhnyanskiy V.L. *Innovatsiyi tekhnologii v antikrizovomu rozvitku mashinobudivnikh pidpriemstv* / V.L. Tovazhnyanskiy, P.G. Pererva // Marketing i menedzhment innovatsiy. – 2011. – №1. – S. 113-119.
 17. *Marketing. Menedzhment. Innovatsiyi*: monografiya / S.M.Ilyashenko, P.G.Pererva, O.P.Kosenko ta in. / za red. d.e.n., profesora S.M. Ilyashenka. – Sumy` : TOV «Drukarskyj dim «Papyrus», 2010. – 621 s.
 18. *Problemy i perspektivy rynkovo-oriyetovanogo upravlinnya innovatsijnym rozvytkom: monografiya* / S.M.Ilyashenko, P.G.Pererva, N.P.Tkachova, O.P.Kosenko ta in. / za red. d.e.n., profesora S.M. Ilyashenka. – Sumy: TOV «Drukarskyj dim «Papyrus», 2011. – 644 s.
 19. *Upravleniye innovatsionnoy deyatel'nostyu: uchebnoye posobiye*: v 3 ch. Ch. I. Osnovy innovatsionnogo menedzhmenta i ekonomiki innovatsiy / P.G. Pererva, S.N. Glagolev, S.A. Mekhovich, M.I.Pogorelov i dr.; pod obshch. red. P.G. Perervy, S.N. Glagoleva. – Belgorod; Kharkov: Izd-vo BGTU. 2012. – 545 s.
 20. *Upravleniye innovatsionnoy deyatel'nostyu: uchebnoye posobiye*: v 3 ch. Ch. II. Upravleniye nauchnymi issledovaniyami, marketing i kommersializatsiya innovatsiy / P.G. Pererva, S.N. Glagolev, S.A. Mekhovich i dr.; pod obshch. red. P.G. Perervy, S.N. Glagoleva. – Belgorod; Kharkov: Izd-vo BGTU. 2012. – 426 s.
 21. *Upravleniye innovatsionnoy deyatel'nostyu: uchebnoye posobiye*: v 3 ch. Ch. III. Organizatsiya podgotovki spetsialistov dlya innovatsionnoy ekonomiki / P.G. Pererva, S.N. Glagolev, S.A. Mekhovich, M.I.Pogorelov i dr. / pod obshch. red. P.G. Perervy, S.N. Glagoleva. – Belgorod; Kharkov: Izd-vo BGTU. 2012. – 454 s.
 22. *Mexanizm upravlinnya potencialom innovatsijnogo rozvytku promyslovyx pidpriyemstv: monografiya* / Yu.S. Shypulina, S.M.Ilyashenko, P.G.Pererva, O.P.Kosenko ta in.; za red. k.e.n., docenta Yu.S. Shypulinyi. – Sumy: TOV "DD "Papyrus", 2012. - 458 s.

Надійшла (received) 05.10.2016

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Розвиток організаційних структур управління машинобудівними підприємствами / Є.В.Ковальов, В.Я.Заруба, М.М.Ткачов, П.Г.Перерва // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). – Х.: НТУ „ХПИ”. - 2016. - № 48(1220).- С. 8-12 . Бібліогр. 22 назв. – ISSN 2519-4461.

Развитие организационных структур управления машиностроительными предприятиями / Е.В.Ковалев, В.Я.Заруба, М.М.Ткачев, П.Г.Перерва // Вестник Национального технического университета «Харьковский политехнический институт» (экономические науки). – Х.: НТУ „ХПИ”. - 2016. - № 48(1220).- С. 8-12 . Библиогр.: 22 названий. – ISSN 2519-4461.

The development of organizational structures of management of engineering companies / E.V.Kovalev, V.J.Zaruba, M.M.Tkachev, P.G.Pererva // Bulletin of National technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic Sciences).– Kharkiv.: NTU "KhPI".- 2016. - № 48(1220).- P.8-12. Bibliogr.: 22 names. – ISSN2519-4461.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Ковальов Євген Володимирович – доктор економічних наук, Харківський національний університет внутрішніх справ, тел.: (067)9725303.

Ковалев Евгений Владимирович – доктор економічних наук, Харьковский национальный университет внутренних дел, тел.: (067)9725303.

Kovalev Evgeniy Vladimirovich – doctor of economic Sciences, Kharkiv national University of internal Affairs, tel: (067)9725303.

Заруба Віктор Якович, – доктор економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», зав. кафедрою економічної кібернетики та маркетингового менеджменту; тел.: (067) 791-13-41, e-mail: vza@kpi.kharkov.ua

Заруба Виктор Яковлевич – доктор економічних наук, професор, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», зав. кафедры экономической кибернетики и маркетингового менеджмента; тел.: (067) 791-13-41, E-mail: vza@kpi.kharkov.ua

Zaruba Victor Yakovich – doctor of economic Sciences, Professor, national technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", head. Department of economic Cybernetics and marketing management; tel: (067) 791-13-41, E-mail: vza@kpi.kharkov.ua

Ткачов Максим Михайлович – доцент кафедри права, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; тел.: (067) 997-22-89; e-mail: a.kosenko@rambler.ru

Ткачев Максим Михайлович – доцент кафедры права, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»; тел.: (067) 997-22-89; e-mail: a.kosenko@rambler.ru

Tkachev Maksim Mikhaylovich – associate Professor of law, national technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"; tel: (067) 997-22-89; e-mail: a.kosenko@rambler.ru

Перерва Петро Григорович – доктор економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», декан економічного факультету; тел.: (067) 940-16-81; e-mail: pgpererva@gmail.com

Перерва Петр Григорьевич – доктор економічних наук, професор, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», декан экономического факультета; тел.: (067) 940-16-81; Электронная почта: pgpererva@gmail.com

Pererva Petro Grygorovych - doctor of economic Sciences, Professor, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Dean of the economic faculty; tel. (067) 940-16-81; e-mail: pgpererva@gmail.com